ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ БЕОГРАД МУЗЕЈ

Позоришни Лист

Број 57. Београд 20. Децембра 1901. год. Година II.

УРЕДНИК, Бранислав Ђ. Нушић

Културно наслеђе Србије

Мађарска музика

Dr Louis v. Marquet.

Не давно сам читао у једним париским новинама, како је тамо умро знаменити приман Биркаш Мишка, који је прокоцкао на берзи све своје доста знатно имање, које је зарадио приликом париске изложбе. Њега и његову дружину чуо сам и ја и био сам просто очаран његовим оригиналним начином.

Права чаролија је та мађарска музика, која живи и лута у лицу једнога циганина; али ту њену чаролију у пуној мери осећа онај, који је на себи осети. Овде не говорим о савременој мађарској топској уметности, која стоји на високом ступњу развитка нити о тзв. мађарским „елит-капелама“ са својим вашарским костимима, које се протурују кроз овај бели свет, већ о почетној, простој пучкој песми и игри, која се разлеже у сеоској крчми и чарди, усамљеном хану пусте, а коју изводе двоје троје одрпане и ојађене браће на својим примитивним егедама и цимбалу.

Коме су ове мелодије у рано младалачко доба, са првим куцајима срца и чула, продрле у ухо, коме су тада очи засузиле, слушајући болне и сетне почетне мотиве песама, и клицао и играо, када се заорило бесно, до неба допирући Friss — томе се не може из крви исисати, па ма колико да је стар или културан постао.

Да хладни човек са севера у опште, а љубитељ и познавалац класичке и модерне уметничке музике по наособ са осмехом и слегањем главе говори о томе, како се може ово „вечито кињење“ допасти и како се њоме може ко одушевити, то појмим са свим природно; противу тога не треба се борити, већ се може само констатовати: да онај који слуша мађарску музику критичним ушима а не и са срцем, тај неће је, као и какав стран језик, схватити и том се неће свидети. Мени је, као и многима са мном, дивља ружа исто тако драга као и дивна Maréchal Niel.

То ме је тако просто овладало, да знам чак и време и прилике, под којима ме је њена чаролија омађијала. Те беше пре много година, када сам ја као голобрадо ђаче у добу пријатних ферија отишао својој кући у провинцију. Жетва беше у јеку. По читаве недеље био сам на пусти, помажући при чувању усева.

Богати божји благослов излио се на нас у јужној Угарској после неколико неродних година.

Читаво насеље стогова и снопова, скоро виших од једног спрата, уређених под правим углом, и између свака четир стога простирала се равна — тада не беше млатилачких машина — и по њој се расула пше-

ница, и док је жарко јулско сунце бацало своје силне зраке на земљу, газили су угарски коњићи, по шест, у пет редова, разасуту пшеницу, непрекидно и без одмора, одвајајући класје од зрна, док су десно и лево лаке ветрењаче чистиле жито од сламе.

И то је тако ишло по цео топли дан и по целу ноћ, коју је месец обасјавао, са кратким паузама у одмору и храњењу како животиње тако и људе.

У вече долазили би мирни цигани из околине, свирали би тужне и веселе песме на рад, и за време опочинка, место да се одмара, момчадија и девојке, ухватили би се заједно у „коло“*) или би играли „чардаш“, како после још са већом вољом радили, пратећи полугласно добро познате песме.

А над свима плаво небо разастрто, обасјано сребрном месечевом светлошћу и сјајем звездица, окрвављено на далеком оризонту, по том шум ноћњег поветарца, који пири из оближње шумице, за којом се прострла недогледна степа!

Ту очи сан не ваја, нити умор обузима тело; топла и пометна струји крв кроз жиле, и сваки нерв тела дрхће и одјекује у хармонији са летњим ноћним концертом у пусти.

Ко је тако чуо мађарску музику и тако је познао, тај никада је неће заборавити.

(Свршиће се)

Позоришне вести

Од стране уредништва. Како слагачки штрајкови непрекидно трају, то је уредништво приморано, да и овај број штампа на пола табака. У исто доба моли своје читаоце, да их извини, што се у последње доба подвуче по која штампарска погрешка, јер је радењички персонал ограничен на врло мален број, и посао у самој штампарији све је већи.

*) Сам писац помиње реч »коло«. Прев.

„Мадам Сан-Жен“. После извесне паузе у времену приказује се вечерас у Народном Позоришту „Мадам Сан-Жен, комедија у четири чина од Сардуа и Мороа, коју је превео 1895 год. за нашу позорницу г. Милован Ђ. Глишић. Она је не давна приказивана и у Новоме Саду, где је такође пожњела сјајан успех. Нашој публици позната је судбина ове комедије, њена борба за опстанак, док се није одржала на позорници и подпуно је освојила. Када је она први пут представљана, стадоше јој империалистички кругови у Паризу пребацивати, како је њена главна циљ, да потамни славу великога цара. Јавно се мнење поцепа у разне таборе: једни нађоше, да она иде на сензацију, употребивши Наполеона као своју жртву, кога су начинили обичним слабим човеком, са особинама парвенија у моћи и сјају; други опет нашли су, да те Наполеонове слабости ни мало не умањују његову славу и дела. И док је трајала борба између критичара, „Мадам Сан Жен“ куцнула је на многа врата и она јој се свуда радо отворише. Име *Сарду* беше најбоља препорука, нарочито познije. Она поче славити своје тријумфе, не само по свим француским већ и по скоро свим европским позорницама. И она постаде популарна. После толико година допрла је и на нашу позорницу. Ми смо у њој гледали неколико госпођа Сан-Жен, између других гђу Лаудову и гђицу Нигринову. Данас дебитује на ангажман гђица Теодосијевићева у истој улози. Ми јој желимо добру игру и срећан успех!

Са „Воза за шетњу“. Прексиноћ приказана је пред веома одабраном публиком лепа француска комедија од Хенекена, Мортијера и Сент-Албена „Воз за шетњу“.

Недељни репертоар. У суботу, 22 ов. мес., *Микадо*, оперета у два чина од Џилберта, музика од Артура Суливана. У недељу, 23. ов. мес., по подне, *Мадам Сан-Жен*, комедија у четири чина од Сардуа и Морóа. У вече *Микадо*.

Драмске и музичке вести

— У Бечу, у „позоришту Јосифове вароши“, приказана је пре неки дан први пут позоришна игра у четири чина од Ота Фукс-Талаба, „Француска.“

— У „Луизином позоришту“ у Берлину приказана је прошлог понедеоника, народна игра у три чина, „Шредер и комп.“, коју је написао Хенрих Крајцхалт. Комад је приказан са великим успехом.

Листак

Сурови управник. Тако су звали једнога управника берлинског позоришта, који, да је данас жив, бројао би равно осамдесет година. Он се звао Хенрик Гумтау, који је седамдесетих година прошлога века био на челу народног позоришта на вајнсбершком друму, а пре тога и по том био интендант варошкога позоришта у Хали. Директор Гумтау, који је своје младе дане провео у Берлину, говорио правим берлинским нагласком, некада дебитовао у берлинском позоришту „Талија“, није био само добар глумац, редитељ и управник, већ и изврстан учитељ глумачке вештине. Многи знаменитији таленти, који данас имају по неке немачке позорише, имају на своме добру њему да захвале. Па и као драмски песник окушао се у двема драмама. „Природна деца“ или „Херман и Еспера“ и „Царству непосредни“ под псеводонимом Минден. Хенрих Транс, некадашњи вајмарски дворски глумац а по том главни редитељ Лаубов у липишком позоришту, црта у својим позоришним успоменама управника Гумтау као једног од најоригиналнијих позоришних фигура у свој његовој целокупној, управо божанској грубости. Тако је он једном викнуо, како овај прича, некој Вихлеровој, која се удала за бечког глумца дра Тиморта од дворскога позоришта, када се појавила као „Марија Стуарт“. „За име божије! не гегајте тако као гуска. Краљице су поносите — и не иду тако — ноге да избацују напред“. И тад је поче имитирати, све се смејало, само је краљица плакала. Али овај ужасан лек имао је на њу у будуће благотворно дејство. — Његова тачност при пробама и представама била је права невоља за његове потчињене. Др. Ферстер, тадашњи управник липишког театра, гостовао је једном са своја оба сина код Гумтауа. Тачно у 7 час. одпоче музика и са њеним последњим тактом требала се завеса дићи. Но ове вечери, као да је нешто било поремећено. Бесни управник полете на позорницу и нападе свога инспицијента: „Каква је то свињарија!“ отпоче он у берлинском дијалекту. „Зашто се проклета... крпа не диже!“ Муцајући одговори овај: „Г. др. Ферстер није још готов“. „А шта!“ крикну Гумтау, „то ми је све једно, завесу горе!“ У том се појави Ферстер сам: „Извини, али ја сам замолио господица, да мало прича“. „Којешта“ дуну тек сада Гумтау. „То је вађда у твом њемачку обичај, али у моме не“. Једнога дана седео је у гостионици, где је био сталан гост (Stammgast) са својим пријатељима и познаницима и случајно тада поче говор о почетку „Дон Карлоса“; распра настане око тога, да ли једно место у њему гласи: „Лепи дани Аранјуецки (von Aranjüez)“ или „лепи дани у Аранјуецу (in Aranjuez)“, као што је други тврдио. Они набавише књигу и нађоше, да Гумтау није имао право. Веома искусни и стари директор, који је те стихове толико пута слушао на пробама и на представама, преварио се. Пола љут, пола доброђудно смешећи се, устаде и рече у свом већ навикнутом берлинском дијалекту; Но... заиста је тако... Лепи дани у Аранјуецу заиста су... крају... Рекавши то, сруши се на под и умре.

Умро је у Хали, где је живео у последње доба као приватије. 12 нов. 1887 по нов.

Краљевско Српско Народно Позориште

ПРЕДСТАВА 231. У ПРЕТПЛАТИ 144

У БЕОГРАДУ, У ЧЕТВРТАК, 20. ДЕЦЕМБРА 1901 год.

МАДАМ САН-ЖЕН

Комедија у четири чина, написали В. Сарду и Е. Маро. Редитељ г. **Гавриловић.**

ЛИЦА:

Лица у првом чину:

Катарина Ипше, газдарица перионице . г-ца **Теодосијевић**
Лефевр, наредник . . г. Гавриловић
Фуше . . . . . г. Н. Станојевић
Граф Најпер . . . г. М. Петровић
Тоанонова, праље . . . г-ца Д. Поповићева
Ларусова, праље . . . г-ђа Тодоровићка
Јулија, праље . . . г-ђа Вечеринац
Винегр, добошар . . г. Спиридоновић
Вабутрен, народни војници г. Н. Динуловић
Русо, народни војници г. Радовић
Жоликер, народни војници г. Стевановић
Матје, ђак . . . г-ца Павлица

Грађани. Грађанке. Народни војници. Догађа се у Паризу, 10. августа 1792.

Лица у осталим чиновима:

Наполеон I . . . . г. Љ. Станојевић
Катарина херцегиња од Данцига . . . г-ца **Теодосијевић**
Лефевр, маршал од Француске, њен муж г. Гавриловић
Фуше, херцег од Отранта . . . . г. Н. Станојевић
Марија Каролина, краљица од Неапоља, сестре Наполеонове г-ђа Милојевићка
Принцеза Елиза, сестре Наполеонове г-ђа Павловићка
Граф Најпер . . . г. М. Петровић
Савари, херцег од Ровига, министар полиције . . . . г. Д. Јовановић
Херцегиња од Ровига, његова жена . . . г-ђа Лугумерска
Бароница од Билова, дворкиња царице Марије-Луизе . . г-ђа Миљковићка
Грофица Басано . . г-ца Николићева
Бриго, коморник Наполеонов . . . . г. Стевановић
Лористан, ађутант Наполеонов . . . . г. Радовић
Каноивил, дежурни официри г. Поповић
Мортимер, дежурни официри г. Н. Динуловић
Жарден, двор. ловац . г. Мокрањац
Жасмен, придворник Лефевров . . . . г. Божовић
Деперо, учитељ играња г. Л. Рајковић
Лероа, дворски кројач г. Станковић
Корсо, агент Фушеов г. Спиридоновић
Коц, обућар . . . г. Стојчевић
Констан, Ћирица Наполеонов . . . г. Јовановић
Рустан, мамелук . . г. Рисантијевић
Собарица Катаринина г-ца Богдановићева
Ћирица Лефевров . . г. Болманац

Витезови. Госпође. Ћирице. Два мамелука. Догађа се у замку Компјењу, у септембру 1811.

ОРКЕСТАР
Капелник г. **Покорни**

Г-ца Љубица Теодосијевићева приказује „Катарину Ипше" на ангажман.

ЦЕНЕ МЕСТА:

Ложа у партеру и првој галерији 12 динара; ложа у другој галерији 8 динара. — У партеру: фотеља 3 динара, паркет 2 динара, партер 1.50 дин. — У првој галерији: балкон 3 динара, седиште 1 реда 1.50 динара, седиште 2 реда 1.20 динара. — У другој галерији: балкон 1.50 динара, сва остала места по 1 динар. — У трећој галерији: сва места по 0.50 динара.

Почетак у 8 часова, свршетак у 11.

Штампарија Светозара Николића, Обилићев венац бр. 2.